

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Siirtotyöläisten kotouttaminen” (valmistelevala lausunto)

(2010/C 354/03)

Esittelijä: **Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS**

Espanjan ulkoasiain- ja kehitysyhteistyöministeriön EU-asioiden valtiosihteeri Diego López Garrido pyysi 23. heinäkuuta 2009 päivätyllä kirjeellä tulevan puheenjohtajavaltion Espanjan nimissä Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 262 artiklan nojalla Euroopan talous- ja sosiaalikomiteaa laatimaan valmistelevala lausunnon aiheesta

Siirtotyöläisten kotouttaminen.

Asian valmistelusta vastannut ”työllisyys, sosiaalasiat, kansalaisuus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 23. helmikuuta 2010.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 17.–18. maaliskuuta 2010 pitämässään 461. täysistunnossa (maaliskuun 17. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 138 ääntä puolesta ja 5 vastaan 8:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja ehdotukset

1.1 ETSK korostaa työllisyyspolitiikan sekä maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkojen eurooppalaista lisäarvoa. Yksinomaan kansallisella tasolla toteutettavat politiikat eivät toimi, joten on lujitettava toimintaperiaatteiden eurooppalaista perustaa.

1.2 Siirtotyöläiset vaikuttavat myönteisesti Euroopan talouskehitykseen ja hyvinvointiin. Väestötilanteen vuoksi EU:n on vastaisuudessa otettava vastaan enemmän uusia maahanmuuttajia.

1.3 Kotouttamisprosesseja on parannettava sekä taloudellisen tehokkuuden että sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vuoksi. Työnteko on olennainen osa kotouttamista.

1.4 Kotouttaminen on kaksisuuntainen, molemminpuolinen sosiaalinen sopeutumisprosessi. Sitä on helpotettava moitteettomalla hallinnolla ja hyvällä lainsäädännöllä. ETSK kehottaa neuvostoa hyväksymään direktiivin, jolla on määrä taata siirtotyöläisten oikeuksille yhteiset puitteet ja parantaa syrjinnän vastaista lainsäädäntöä.

1.5 Työpaikalla kotouttaminen merkitsee yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja tasa-arvoista kohtelua, mikä on myös haaste työmarkkinaosapuolille. Niitä on edistettävä työmarkkinaneuvotteluissa ja sosiaalialogissa myös Euroopan laajuisesti. Siirtotyöläisten on suhtauduttava kotouttamiseen suopeasti.

1.6 Yritykset toimivat yhä moninaisemmissa ympäristöissä. Yritysten on lähestyttävä kulttuurista monimuotoisuutta myönteisesti, jotta kotouttaminen onnistuu paremmin ja jotta maahanmuuttajilla on tarjolla enemmän mahdollisuuksia.

1.7 ETSK ehdottaa komissiolle, että se pyytää laatimaan valmistelevala lausunnon perustettaessa Tukholman ohjelman mukaista eurooppalaista vuoropuhelufoorumia työperäisen maahanmuuton hallinnoimiseksi.

2. Lausunnon aiheen rajaaminen

2.1 Puheenjohtajavaltio Espanja pyysi ETSK:ta laatimaan valmistelevala lausunnon, jotta siirtotyöläisten kotouttamisessa päästäisiin EU:ssa parempiin tuloksiin. Niinpä tässä komitean lausunnon keskitytään tarkastelemaan siirtotyöläisten integroitumista työelämään ja muita välittömästi ja välillisesti työmarkkinoihin liittyviä näkökohtia.

2.2 Maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan yleisiä aspekteja käsitellään vain, jos ne liittyvät suoraan lausuntoon. Komitea on antanut kotouttamisesta useita yleisluonteisempia lausuntoja⁽¹⁾ ja on laatinut oma-aloitteisen lausunnon, jolla pyritään vahvistamaan kotouttamisen osuutta EU:n uudessa sosiaalipoliittisessa ohjelmassa sellaisilla osa-alueilla kuin perus- ja ammattikoulutus, sukupuolten tasa-arvo, terveydenhoito, asuminen, perhe- ja nuorisopolitiikka, köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen jne.

2.3 Unionin on vahvistettava kotouttamisen osuutta yhteisessä maahanmuuttopolitiikassa. Komitea on asettanut pysyvän valmisteluryhmän käsittelemään kotouttamista antaakseen oman panoksensa Euroopan kotouttamisfoorummin työskentelyyn.

⁽¹⁾ EUVL C 27, 3.2.2009. EUVL C 128, 18.5.2010, s. 29.
EUVL C 80, 30.3.2004.
EUVL C 318, 23.12.2006.
EYVL C 125, 27.5.2002.
EUVL C 208, 3.9.2003.

2.4 Lissabonin sopimus tarjoaa entistä vankemman oikeusperustan ⁽²⁾, jonka pohjalta unionissa ”– – tuetaan jäsenvaltioiden toimintaa niiden alueella laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten kotouttamiseksi – –”.

3. Maahanmuuttajat antavat oman panoksensa Euroopan talouskehitykseen ja hyvinvointiin

3.1 Viime vuosina Eurooppaan on tullut runsaasti kolmansista maista lähtöisin olevia siirtolaisia, jotka etsivät uusia mahdollisuuksia. Useiden unionimaiden hallitusten soveltamat rajoituspoliittikat rajoittavat kuitenkin yritysten mahdollisuutta ottaa siirtotyöläisiä laillisesti palvelukseensa.

3.2 Euroopan komissio toteaa ”Työllisyys Euroopassa 2008” -raportista antamassaan tiedonannossa ⁽³⁾, että ”– – maahanmuuttajien osuus EU:n yleisestä talous- ja työllisyyskasvusta on ollut vuoden 2000 jälkeen huomattava. Maahanmuuton ansiosta on ollut mahdollista helpottaa työvoima- ja osaamisvajetta ja lisätä työmarkkinoiden joustavuutta.”

3.2.1 Yhteisessä työllisyysraportissaan 2009–2010 ⁽⁴⁾ komissio toteaa, että vaikka EU kärsii työpaikkojen menetyksen aiheuttamasta kriisistä, monissa jäsenvaltioissa ja tietyissä ammattiryhmissä on edelleen pulaa työvoimasta. Myös komissio ehdottaa, että tehostetaan unioniin jo asettautuneiden ja kriisistä erityisesti kärsivien maahanmuuttajien kotouttamista. Se ehdottaa niin ikään, että kannustetaan yrityksiä monipuolistamaan työvoimaansa ja tekemään monimuotoisuussitoumuksia.

3.3 Vuodesta 2000 lähtien 21 % EU:n bkt:n kasvusta ja 25 % uusista työpaikoista on saatu aikaan maahanmuuttajien ansiosta. Niinpä eräät elinkeinoelämän sektorit olisivat taantuneet tai niiden kasvuvauhti olisi ollut hitaampaa, jos suuri osa niiden työntekijöistä ei olisi ollut maahanmuuttajia.

3.4 On otettava huomioon, että useissa maissa (Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Irlannissa, Ruotsissa jne.) on poistettu uusien jäsenvaltioiden kansalaisten työnteolle EU:ssa asetetut rajoitukset.

3.5 Komitea tähdentää, että monet maahanmuuttajat ovat yritteliäitä: he perustavat Eurooppaan yrityksiä ja luovat näin omalta osaltaan työpaikkoja ja vaurautta siitä huolimatta, että maahanmuuttolainsäädännöt asettavat heille hyvin vaikeasti voitettavia esteitä.

3.6 Vaikka muuttovirtojen voimakkuus vaihtelee EU:n jäsenvaltiosta toiseen, on havaittavissa, että maissa, jotka ottavat vastaan muita enemmän maahanmuuttajia, talouden ja työllisyyden kasvuvauhti on ollut muita nopeampaa. Eräissä jäsenvaltioissa, kuten Espanjassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Irlannissa, Italiassa jne. prosenttiosuus on muita korkeampi. ⁽⁵⁾

⁽²⁾ 79 artikla.

⁽³⁾ KOM(2008) 758 lopullinen.

⁽⁴⁾ KOM(2009) 674 lopullinen.

⁽⁵⁾ *The Economic and Fiscal Impact of Immigrants* (Maahanmuuttajien vaikutus talouteen ja verotuloihin), National Institute of Economic and Social Research, lokakuu 2007 ja *Coyuntura española - Los efectos de la inmigración sobre el empleo y los salarios* (Espanjan taloussuhdanne – Maahanmuuton vaikutukset työllisyyteen ja palkkoihin), La Caixa kuukausiraportti n:o 295, lokakuu 2006.

3.7 Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen eurooppalaisissa yhteiskunnissa aiheuttaa myös uusia ongelmia, ja se merkitsee suurta haastetta sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle. Eurooppalaisilla yhteiskunnilla on useita maahanmuutosta johtuvia sosiaalisia ongelmia, joihin on puututtava kokonaisvaltaisesti, kuten ETSK on muissa lausunnoissaan esittänyt.

3.8 Komitea katsoo, että monet sosiaalisista ongelmista (rasismi, rikollisuus, sukupuoleen kohdistuva väkivalta, marginalisoituminen, koulunkäynnin keskeyttäminen jne.) tuovat esiin tarpeen parantaa kotouttamisesta saatuja tuloksia. Etenkin paikallistasolla ongelmat kaatuvat julkishallinnon harteille.

3.9 Toisinaan viestimet hyödyntävät maahanmuuton aiheuttamia ongelmia sensaatiohakuisesti ja luovat väestön keskuuteen levottomuutta. Niin ikään eräät poliittiset johtajat käyttävät ongelmia opportunistisesti ja vastuuttomasti hyväkseen.

3.10 Komitea panee huolestuneena merkille, että rasismi ja muukalaisviha leviävät monille yhteiskunnan osa-alueille. Puolueet ja ääriliikkeet käyttävät maahanmuuton aiheuttamia ongelmia hyväkseen levittääkseen pelkoa väestön keskuuteen ja lietsoakseen suvaitsemattomia, väkivaltaisia ja ihmisoikeuksien vastaisia poliitikoita.

3.11 Rasismi on luokiteltu rikosoikeudessa rikokseksi, mutta poliitikot ja sosiaalipoliitikoista vastuussa olevat tahot suhtautuvat siihen usein paheksuttavan suvaitsevaisesti. Poliisi- ja oikeusviranomaisten, mielipidejohtajien, viestimien ja poliittisten vastuuhenkilöiden on muutettava suhtautumistaan ja torjuttava rasismia entistä päättäväisemmin ja levitettävä siitä yhteiskunnallista sanomaa.

4. Eurooppaan suuntautuva maahanmuutto lisääntyy vastaisuudessa

4.1 EU:n väestötilanne osoittaa, että väestön ikääntymisen ja alhaisen syntyvyyden vuoksi työmarkkinoilla tarvitaan useiden siirtotyöläisten panosta. Eurostatin tuoreimpien väestöennusteiden mukaan työikäisen väestön määrä kääntyy laskuun vuoden 2012 jälkeen siinäkin tapauksessa, että maahanmuuttajia tulisi tällä vuosikymmenellä 1,5 miljoonan vuosivauhtia. Jos muuttovirrat eivät kasvaisi seuraavalla vuosikymmenellä, työikäisen väestön määrä vähenisi 14 miljoonalla.

4.2 Toisaalta tiedetään, että työntekijöiden kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy kaikkialla maailmassa, sillä monien ihmisten on pakko lähteä maastaan, koska heidän lähtömaissaan ei ole ihmisarvoista työtä. Jotkut heistä haluavat tulla Eurooppaan etsimään uusia työtilaisuuksia ja yksityiselämänsä liittyviä tilaisuuksia.

4.3 ETSK katsoo, että uusien maahanmuuttajien halukkuus muuttaa Eurooppaan merkitsee suurenmoista mahdollisuutta.

4.4 Jotta siirtotyöläiset löytäisivät tilaisuutensa ja eurooppalaiset yhteiskunnat tiivistäisivät sosiaalista yhteenkuuluvuutta, komitea katsoo, että tarvitaan poliitikkoja, joilla parannetaan kotoutumista yhteiskuntaan, sillä muuttohankkeen onnistuminen riippuu sekä siirtotyöläisten että heitä vastaanottavien yhteiskuntien kannalta tarkasteltuna siitä, miten integroitumisprosessit etenevät.

4.5 Talouskriisi ja työttömyyden lisääntyminen vaikuttavat yhteiskunnan kaikkiin sektoreihin, oman maan työntekijöihin ja maahanmuuttajiin. Euroopan työmarkkinatiedot osoittavat, että heikosti ammatitaitoiset ja kaikkein huonolaatuisimmissa työtehtävissä työskentelevät siirtotyöläiset ovat kriisin ensimmäisiä uhreja ja että maahanmuuttajanaiset kärsivät työttömyydestä eniten.

4.6 Euroopan nykyisestä taantumasuhdanteesta ja työttömyyden lisääntymisestä huolimatta väestöraportit osoittavat, että kriisin päätyttyä ja talouskasvun ja työllisyyden palaututtua ennalleen tarvitaan uusia maahanmuuttajia täydentämään Euroopan työmarkkinoiden tarpeita kunkin jäsenvaltion erityispiirteistä riippuen.

5. Maahanpääsyä koskeva unionin lainsäädäntö: ratkaisua odottava haaste

5.1 Sen jälkeen kun EU kymmenen vuotta sitten ryhtyi toteuttamaan yhteiseen maahanmuuttopolitiikkaan tähtääviä toimia, suurin vaikeus on ollut laatia uusien maahanmuuttajien maahanpääsyä koskeva lainsäädäntö. Jokaisella jäsenvaltiolla on näet oma lainsäädäntönsä omine hyvin erilaisine katsantokantoinen.

5.2 Maahanmuuttoa ja työllistymistä koskevilla politiikoilla ja lainsäädännöillä on yhtymäkohtia työmarkkinoiden kehitykseen. Siksi työmarkkinaosapuolten on oltava niissä aktiivisesti mukana. Lähtökohdaksi on kuitenkin otettava maahanmuuttajien ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

5.3 Komitea katsoo, että maahanmuuttolainsäädännön on helpotettava kotoutumista ja siirtotyöläiset on mieltävä siinä uusiksi kansalaisiksi, henkilöiksi, joilla on suojeltavia oikeuksia, eikä ainoastaan työvoimaksi, jolla tyydytetään työmarkkinoiden tarpeet.

5.4 Työmarkkinaosapuolten on oltava prosessissa mukana eri tasoilla. Komitea panee kiinnostuneena merkille komission ehdotuksen perustaa eurooppalainen vuoropuheluforummi hallinnoimaan työperäistä maahanmuuttoa. Työmarkkinaosapuolilla on mahdollisuus osallistua foorumiin toimintaan.

5.5 ETSK on ehdottanut yhteistä kotouttamispolitiikkaa ja yhtenäistä lainsäädäntöä, jotta maahanmuuttajat saapuisivat unioniin laillisten menettelyjen mukaisesti, saisivat oikeudenmukaisen kohtelun, heidän perusoikeuksiaan suojeltaisiin ja kotouttamisessa päästäisiin parempiin tuloksiin.

5.6 Unioni ei kuitenkaan ole ottanut maahanmuuttajia vastaan asianmukaisten lainsäädäntöjen ja politiikkojen avulla, vaan jäsenvaltioiden useimmiten rajoittavien politiikkojen ja lainsäädäntöjen vuoksi monet maahanmuuttajat ovat tulleet maahan sääntöjen vastaisesti ja heidän on tehtävä työtä pimeästi. Komitea katsoo, että EU:n on tehtävä uusia aloitteita pimeän työn muuttamiseksi lailliseksi työnteoksi.

5.7 Komitea katsoo, että helpottamalla laillisia maahantulo-menettelyjä vähennetään sääntöjen vastaista maahanmuuttoa ja sääntöjen vastaisesti tulleiden maahanmuuttajien vaaraa joutua salakuljetusta ja ihmiskauppaa harjoittavien rikollisverkostojen uhriksi. Tukholman ohjelma sisältää uusia EU:n sitoumuksia torjua tällaisia rikollisverkostoja.

5.8 ETSK katsoo, että rajoittavat politiikat vaikuttavat hyvin kielteisesti kotoutumisprosesseihin, sillä niissä maahanmuuttajat leimataan henkilöiksi, jotka eivät ole tervetulleita eivätkä hyväksytyjä.

5.9 Toisinaan edellä mainittuihin politiikkoihin on liittynyt maahanmuuttoa kriminalisoivia ja sitä vastustavia poliittisia ja yhteiskunnallisia puheita, jotka edistävät muukalaisvihaa ja syrjintää.

5.10 Unionilla on nyt maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksen antamat puitteet, joita toteutetaan lähivuosina Tukholman ohjelman avulla. On odotettavissa, että Lissabonin sopimuksen myötä asioista on entistä helpompi sopia neuvostossa, ja parlamentin kanssa toteutettava yhteispäätösmenettely helpottee niin ikään lainsäädännön yhtenäistämistä.

5.11 ETSK olisi toivonut laaja-alaista lainsäädäntöä, mutta neuvosto ja komissio ovat päätyneet laatimaan alakohtaisia direktiivejä. Äskettäin hyväksyttiin ”sininen kortti”⁽⁶⁾, joka helpottaa korkeasti koulutettujen työntekijöiden maahanpääsyä. Komissio aikoo lähikuukausina tehdä muita uusia direktiiviehdotuksia.

5.12 Komitean mielestä on olennaista, että EU:lla on asianmukainen maahanpääsyä koskeva lainsäädäntö, sillä kotouttaminen liittyy läheisesti yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen. Sen vuoksi ETSK on kannattanut⁽⁷⁾ (tietyin parannusehdotuksin) komission ehdottamaa siirtotyöläisten oikeuksista annettavaa uutta puitedirektiiviä⁽⁸⁾, joka on parhaillaan käsiteltävänä neuvostossa. Nykyisessä neuvostossa nyt käsiteltävänä olevassa versiossa oleva lähestymistapa ei ole kansalaisyhteiskunnan eikä komitean kannalta riittävä eikä hyväksyttävä.

5.13 Neuvoston on hyväksyttävä puitedirektiivi, jotta varmistetaan, että kaikilla siirtotyöläisillä on asianmukaiset oikeudet, ja estetään syrjintä. Komitea ehdottaa EU:n puheenjohtajavaltiolle Espanjalle, että se antaa puitedirektiivistä neuvostossa käytävälle keskustelulle uutta ohjeistusta, jotta säädös hyväksytään nopeasti. Samalla on varmistettava, että siihen sisältyy asianmukainen järjestelmä, joka kattaa yhteiset oikeudet kaikkialla EU:ssa ja joka perustuu siirtotyöläisten yhdenvertaiseen kohteluun erityisesti työelämän oikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien osalta.

⁽⁶⁾ Direktiivi 2009/50/EY.

⁽⁷⁾ EUVL C 27, 3.2.2009, s. 114.

⁽⁸⁾ KOM(2007) 638 lopullinen.

5.14 ETSK on hiljattain antanut oma-aloitteisen lausunnon⁽⁹⁾, jossa maahanmuuttolainsäädännössä kehoitetaan kunnioittamaan perusoikeuksia. Lausunnossa ehdotetaan oikeuksille ja velvollisuuksille pitkälle edistyneitä puitteita. Perheen yhdistämisestä annettua direktiiviä on niin ikään tarpeen tarkistaa.

6. Työnteko on olennainen osa kotouttamisprosessia

6.1 Kotoutuminen on kaksisuuntainen, molemminpuolinen sosiaalinen sopeutumisprosessi, jonka osapuolia ovat maahanmuuttajat ja heitä vastaanottava yhteiskunta. Tämä on ensimmäinen neuvoston vuonna 2004 antamista maahanmuuttajien kotouttamista koskevista yhteisistä peruseriaateista.

6.2 Kotoutuminen edellyttää, että viranomaiset, työmarkkinaosapuolet ja eri organisaatiot ottavat ohjat lujasti käsiinsä. Sosiaalisia prosesseja voidaan edistää julkisilla politiikoilla. Myös kansalaisyhteiskunnan aktiivinen osallistuminen on olennaista. ETSK on eräässä toisessa lausunnossaan⁽¹⁰⁾ korostanut paikallis- ja alueviranomaisten tärkeää roolia kotouttamispolitiikoissa.

6.3 Myös siirtotyöläisten on suhtauduttava myönteisesti kotouttamiseen ja opeteltava heitä vastaanottavan yhteiskunnan kieltä sekä tutustuttava sen lakeihin ja tapoihin.

6.4 ETSK on komission tavoin mukana Euroopan kotouttamisfoorumien työskentelyssä ja korostaa jälleen kerran, miten tärkeää on, että kansalaisyhteiskunnan organisaatiot osallistuvat toimintaan ja niitä kuullaan hallinnon eri tasoilla.

6.5 Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kotouttaminen on laajempi käsite kuin tässä lausunnossa käsitelty työelämään integroituminen. Kotouttaminen on erityisen tärkeää perhepiirissä sekä kouluissa ja yliopistoissa, kylissä ja esikaupungeissa, uskonnollisissa instituutioissa, urheiluseuroissa ja kulttuuriyhdistyksissä jne.

6.6 Työnteko on olennainen osa kotoutumisprosessia, sillä työpaikka ja asialliset työolot ovat keskeisiä maahanmuuttajien taloudellisen omavaraisuuden kannalta, ja ne edistävät sosiaalisia suhteita sekä vastaanottavan yhteiskunnan ja maahanmuuttajien tutustumista toisiinsa.

6.7 Työ on sosiaalisen Euroopan kulmakivi, ja kotoutuminen on sosiaalisen Euroopan kehittämisen kannalta olennaista. Eurooppalaiset yritykset ovat välttämättömiä sosiaalisia toimijoita: kotoutuminen vastaa niiden intressejä, ja ne ovat sitoutuneet siihen.

6.8 Taluskriisi ja työttömyyden lisääntyminen heikentävät kotouttamisprosesseja ja paisuttavat tiettyjä yhteiskunnan ja työmarkkinoiden konflikteja. ETSK katsoo, että nykyolosuhteissa kaikkien toimijoiden – maahanmuuttajien, viranomaisten, työ-

markkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan – on ponnistettava entistä lujemmin kotouttamisen hyväksi.

6.9 Euroopassa asuvia siirtotyöläisiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti, sillä heitä suojelevat kansainväliset ihmisoikeuksia koskevat yleissopimukset sekä ILO:n yleissopimuksiin sisältyvät periaatteet ja oikeudet. Eräässä toisessa lausunnossaan⁽¹¹⁾ ETSK esittää oikeudet ja velvollisuudet, jotka siirtotyöläisille on taattava unionin lainsäädännössä.

6.10 ETSK katsoo, että lainsäädäntöä ja julkista politiikkaa tulee täydentää työmarkkinaosapuolten yhteistyöllä, sillä työelämään integroituminen liittyy myös sosiaalisiin asenteisiin sekä työntekijä- ja työnantajajärjestöjen väliin sitoumuksiin.

6.11 Julkisten työvoimapolymien on laadittava ohjelmia maahanmuuttajien työllistymisen parantamiseksi. On helpotettava ammattipätevyiden tunnustamista ja parannettava kielenopetusta ja ammatillista koulutusta ketään syrjimättä sekä tiedotettava tarkoituksenmukaisesti vastaanottajamaan työmarkkinajärjestelmistä.

6.12 Ammatti-, työnantaja- ja maahanmuuttajajärjestöt sekä kansalaisyhteiskunnan muut organisaatiot hoitavat paikallistasolla hyvin tärkeää tiedonvälitystehtävää ja toimivat maahanmuuttajien työnsaantimahdollisuuksien helpottamiseksi.

6.13 Suurin osa Euroopassa toimivista yrityksistä on pieniä ja keskiuuria: ne tarjoavat työtä suurimmalle osalle työikäisestä väestöstä, myös maahanmuuttajille. Yhteiskuntaan kotoutuminen tapahtuu suureksi osaksi juuri pk-yrityksissä.

7. Yhdenvertainen kohtelu ja syrjimättömyys kotouttamisen perustekijöinä

7.1 ETSK pitää keskeisenä seikkana sitä, miten viranomaiset ja yritykset ottavat vastaan siirtotyöläisiä ja kohtelevat heitä. He ovat usein epäedullisemmassa asemassa kuin oman maan työntekijät.

7.2 Tilanne vaihtelee jäsenvaltioittain, sillä myös työläinsäädännöt ja sosiaaliset käytännöt poikkeavat toisistaan. Monet siirtotyöläiset ovat kuitenkin Euroopassa muita epäedullisemmassa asemassa etsiessään työtä, ja heillä on vaikeuksia saada ammattipätevyyttään tunnustetuksi. He eivät sitä paitsi useinkaan puhu maan kieltä eivätkä tunne maan lakeja, tapoja eivätkä yhteiskunnan instituutioita.

7.3 Lähtökohtana on hyvä syrjinnän vastainen lainsäädäntö. Jäsenvaltioissa on kuitenkin vielä lainsäädäntöjä, joissa maahanmuuttajia syrjitään oman maan työntekijöihin nähden. Työntekijöitä syrjitään joko suoraan tai epäsuorasti varsinkin kansallisuuden, etnisen tai kulttuurisen alkuperän perusteella.

⁽⁹⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 29.

⁽¹⁰⁾ EUVL C 318, 23.12.2006.

⁽¹¹⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 29.

7.4 Yhdenvertainen kohtelu ja syrjinnän torjumiseen tähtäävät toimintaperiaatteet ovat kotouttamispolitiikkojen perustekijöitä. Tarkasteltaessa kotouttamista kahdensuuntaisesti komitea katsoo, että yritysten, työntekijäjärjestöjen ja viranomaisten on kohdeltava siirtotyöläisiä muiden kanssa yhdenvertaisesti ja vältettävä kaikkinaista syrjintää.

7.5 Työnantajien ja siirtotyöläisten on noudatettava työelämän normeja ja kussakin yrityksessä tai kullakin sektorilla voimassa olevia työehtosopimuksia jäsenvaltion lainsäädännön ja käytäntöjen mukaisesti. Komitea korostaa, että rasismi ja syrjintä ovat rikollisia käyttäytymistapoja, joista on voitava langettaa yrityksissä rangaistuksia työläinsäädännön puitteissa.

7.6 Työelämään sopeutumisen helpottamiseksi siirtotyöläisille on annettava tietoa työläinsäädännöstä ja työehtosopimuksista, joissa on säännöksiä ja määräyksiä siitä, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia heillä on työpaikalla.

7.7 Kotouttamista suosiva poliittinen ja sosiaalinen ilmapiiri auttaa siirtotyöläisiä osallistumaan viranomaisten tukemiin kotouttamissuunnitelmiin ja -ohjelmiin, kuten opiskelemaan kieltä tai tutustumaan maan lakeihin ja tapoihin.

7.8 EU:n direktiivit yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa⁽¹²⁾ sekä rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta⁽¹³⁾ ovat olennaisia säädöksiä jäsenvaltioiden lainsäädännön ja käytänteiden määrittelemiseksi syrjinnän torjumisen ja työelämään integroitumista edistävän toiminnan alalla.

7.9 Parlamentti on hiljattain antanut päätöslauselman⁽¹⁴⁾ uudesta syrjinnän vastaisesta direktiivistä, jolla täydennetään jo aiemmin annettuja direktiivejä. Myös ETSK antoi aiheesta lausuntonsa kannattaen komission ehdotusta ja esitti, että asiassa huomioitaisiin moninkertainen syrjintä. Kun uusi direktiivi vihdoin hyväksytään, syrjimättömyysperiaatteen soveltamisala laajenee kattamaan peruskoulutuksen, terveydenhoidon, sosiaalisen suojelun ja asumisen.

7.10 ETSK katsoo, että syrjinnän vastaisia direktiivejä ei ole saatettu asianmukaisesti osaksi kansallisia lainsäädäntöjä. Siksi monissa jäsenvaltioissa ei ole hyvää syrjinnän vastaista lainsäädäntöä. Uusi direktiivi, kunhan se aikanaan hyväksytään, on erittäin myönteinen säädös.

7.11 Työmarkkinaosapuolilla, jotka huolehtivat pääasiassa työmarkkinoiden toimivuudesta ja ovat unionin talous- ja yhteiskuntaelämän peruspilareita, on kotouttamisessa merkittävä tehtävä. Niiden on työehtosopimusneuvotteluissa otettava oma vastuunsa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja pyrittävä pois-

tamaan työehtosopimuksista sekä työelämää ja työntekoa sääntelevistä normeista kaikkinaisen suora tai epäsuora syrjintä.

7.12 Työehtosopimusneuvotteluissa ja erityisesti yrityksissä on huolehdittava mekanismeista, joilla varmistetaan, että työnsaanti ja palvelukseen ottaminen tapahtuvat yhdenvertaisten mahdollisuuksien periaatteen mukaisesti. Tällä osa-alueella on erityisen tärkeää, että on olemassa välineitä, joiden ansiosta vältetään sekä suora että epäsuora syrjintä.

7.13 Nykyisin monille siirtotyöläisille ei kuitenkaan käytännössä taata muiden kanssa yhdenvertaista palkkaa eikä työoloja. Työmarkkinaosapuolten ja työvoimaviranomaisten on kehitettävä menettelyjä, joilla vältetään syrjintä, ja niiden on toimittava ennakoivasti edistettäessä yhdenvertaisuutta.

7.14 Eurooppaan on juurtumassa kaksitahoisia työelämän käytäntöjä: laadukkaita työpaikkoja riittää suurimmalle osalle unionin kansalaisista ja erittäin ammattitaitoisille maahanmuuttajille, ja suurimman osan maahanmuuttajista on tyydyttävä huonolaatuisiin työpaikkoihin. Niinpä myös työpaikkojen heikko laatu on yksi syrjintätekijä, kun maahanmuuttajia käytetään ”heikoimpana työvoimana”.

7.15 ETSK on ehdottanut useissa lausunnoissa, että valtiot tehostaisivat tutkintotodistusten hyväksymisjärjestelmiään⁽¹⁵⁾ ja että EU:hun luotaisiin tutkintojen tunnustamisjärjestelmä, jota siirtotyöläiset voisivat hyödyntää⁽¹⁶⁾. Monet maahanmuuttajat työskentelevät eurooppalaisissa yrityksissä tutkintojaan alempitaisissa työtehtävissä.

7.16 Monet siirtotyöläiset ovat muihin verrattuna eriarvoisessa asemassa ja heitä syrjitään myös uralla edettäessä ja ylennyksistä päätettäessä. Työläinsäädännön, työehtosopimusten ja yritysten soveltamien käytänteiden on taattava yhdenvertaisten mahdollisuuksien periaate työntekijöitä ylennettäessä. Työmarkkinaosapuolten tehtävänä on esittää uusia aloitteita.

7.17 Ammatillinen koulutus ja työpaikkakohtainen koulutus ovat hyvin tärkeitä keinoja parantaa siirtotyöläisten työllistettävyyttä. Joidenkin jäsenvaltioiden lainsäädännön ja käytänteiden mukaan kolmansien maiden kansalaiset eivät voi osallistua koulutukseen tai saavat sitä vain rajoitetusti. ETSK katsoo, että viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten on tuettava siirtotyöläisten pääsyä ammatilliseen koulutukseen muiden kanssa yhdenvertaisin ehdoin ja heitä on kohdeltava muiden kanssa yhdenvertaisesti.

7.18 Jotkut jäsenvaltiot toteuttavat yhteistyössä yritysten kanssa ammattikoulutusohjelmia maahanmuuttajien lähtömaissa ennen oleskeluluvan myöntämistä. Ne auttavat Eurooppaan tulevia kolmansien maiden kansalaisia integroitumaan työelämään.

⁽¹²⁾ Direktiivi 2000/78/EY.

⁽¹³⁾ Direktiivi 2000/43/EY.

⁽¹⁴⁾ P6_TA(2009)0211.

⁽¹⁵⁾ Ks. erityisesti EUVL C 162, 25.6.2008, s. 90.

⁽¹⁶⁾ Ks. muun muassa EUVL C 218, 11.9.2009.

7.19 Euroopan unioni ei ole vielä ratkaissut tyydyttävästi eurooppalaisten työntekijöiden eläkeoikeuksien siirrettävyyttä. Siirtotyöläisille aiheutuu myös runsaasti ongelmia jäsenvaltioiden lainsäädännöstä, jossa ei asianmukaisesti taata Euroopassa työskentelyn aikana kertyneitä eläkeoikeuksia. Tähän on hyvin monenlaisia syitä, ja ne riippuvat kansallisista lainsäädännöistä sekä kolmansien maiden kanssa tehdyistä sopimuksista.

7.20 Komitea ehdottaa, että Euroopan komissio tekisi aloitteen, joka voisi olla säädösehdotus, jotta EU:ssa työskenteleville siirtotyöläisille taataan eläkeoikeudet heidän vaihtaessaan oleskellumaata EU:n sisällä ja palatessaan lähtömaihinsa tai oleskellesaan jossakin muussa maassa.

7.21 Ammattijärjestöjen tulee ottaa siirtotyöläisiä jäsenikseen ja edistää heidän etenemistään edustus- ja johtotehtäviin. Useimmilla Euroopassa toimivilla ammattijärjestöillä on hyviä käytänteitä, joilla taataan yhdenvertainen kohtelu ja torjutaan syrjintää.

7.22 ETSK katsoo, että tarvitaan aktiivista politiikkaa ja työmarkkinaosapuolten välisiä uusia sitoumuksia, jotta voidaan edistää yhteiskuntaan integroitumista helpottavia asenteita, yhdenvertaista kohtelua ja syrjinnän torjuntaa työpaikoilla. Eurooppalainen sosiaalialialogi voi tarjota asianmukaiset puitteet työmarkkinaosapuolten välisille uusille sitoumuksille niiden sopiviksi katsomalla tasolla.

7.23 Euroopan perusoikeusvirasto on tutkinut⁽¹⁷⁾ Euroopan työmarkkinoilla työelämässä ilmenevää etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää. Se on todennut, että lainsäädännöstä huolimatta syrjintää esiintyy erittäin runsaasti.

8. Moninaisuuden hallinta

8.1 Eurooppalaiset yhteiskunnat ovat yhä monimuotoisempia, ja vastaisuudessa monimuotoisuus lisääntyy entisestään. Maahanmuuttajat integroituvat asianmukaisesti työelämään vain, jos suhtaudutaan myönteisesti kulttuuriseen monimuotoisuuteen, joka palvelee yhä enenevässä määrin yritysten ja ihmisten etuja.

8.2 Suuryhtiöillä on oma yrityskulttuurinsa, jonka ne ovat ajan mittaan muovanneet työntekijöiden keskuudessa, sosiaalisessa toimintaympäristössään ja pitäessään yhteyttä asiakkaisiin.

8.3 Eurooppalaiset yritykset toimivat kaupungeissa, joissa monimuotoisuus lisääntyy lisääntymistään. Alueiden komitea ja Dublinin säätiö ovat vaihtaneet CLIP-verkoston⁽¹⁸⁾ välityksellä kokemuksia monimuotoisuuden hyödyntämiseksi aiempaa paremmin julkishallinnon viroissa ja toimissa.

8.4 Maahanmuuton mukanaan tuoma kulttuurinen monimuotoisuus on uusi haaste, johon on tartuttava yrityskulttuurin

laajentamiseksi, kun uusia työntekijöitä tulee eri tasoille: johon, keskiöjohon ja muihin työtehtäviin.

8.5 Globalisaation ansiosta yritykset liikkuvat myös uusissa sosiaalisissa ja kulttuuriympäristöissä sekä uusilla markkinoilla ja erilaisista kulttuureista tulevien asiakkaiden parissa.

8.6 Monet yritykset myöntävät moninaisuuden hallinnon olevan hyödyllistä. Viimeksi kuluneina vuosikymmeninä tapahtunut kehitys kohti palvelutaloutta on lisännyt yritysten ja asiakkaiden välisen yhteydenpidon merkitystä. Maailmanlaajuistuminen on lisäksi saanut yritykset etsimään uusia markkinoita kaikkialta maailmasta. Yritysten on tultava toimeen yhä moninaisemman asiakas- ja käyttäjäkunnan kanssa.

8.7 Kun monimuotoisuus on yrityksen sisällä hyvin hallinnassa, kaikkien eri lähtökohdista ja kulttuureista tulevien työntekijöiden kykyä voidaan hyödyntää entistä paremmin. Samalla yritys pystyy hoitamaan tehokkaammin yhteytensä markkinoihin, jotka nekin ovat moninaisia.

8.8 Monimuotoisuuden hyvin hallitsevilla yrityksillä on muita paremmat edellytykset houkutellessa puoleensa lahjakkuuksia eri puolilta maailmaa ja asiakkaita uusilta markkinoilta. Ne voivat myös parantaa työntekijöidensä luovuutta ja innovointikykyä sitä mukaa kun kaikki työntekijät (myös maahanmuuttajat) aistivat vastaanottoilmaapiirin olevan otollinen.

8.9 Eurooppalaisilla pienyrityksillä ei useinkaan ole erityisiä henkilöstöosastoja. Siksi viranomaisten ja työnantajajärjestöjen on kyettävä tukemaan niitä erityisrakentein.

8.10 Monimuotoisuuden hallinta perustuu siihen, että yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjinnän torjumiseen tähtäävät toimenpiteet pannaan tarkoin täytäntöön. Mutta se edellyttää myös, että siirtotyöläisiä varten perustetaan erityisiä vastaanotto-ohjelmia, ryhdytään toimenpiteisiin kulttuurierojen hiomiseksi, luodaan viestintäjärjestelmiä, joissa otetaan huomioon kielellinen monimuotoisuus, otetaan käyttöön välitysmenettelyjä ristiriitojen ratkaisemiseksi jne.

8.11 Tarvitaan moninaisuuden hallintaan opastavaa koulutusta. Yrityksen sisäinen koulutus voi kattaa eri ryhmiä: yritysjohdon, väliportaan vastuhenkilöt ja koko henkilökunnan, ja koulutusta voidaan antaa myös työntekijä- ja työnantajajärjestöissä.

8.12 Sekä yrityksillä että työnantaja- ja työntekijäjärjestöillä on oltava moninaisuuden hallintaan erikoistuneita osastoja, joiden tehtävänä on tehdä aloitteita, arvioida tuloksia ja panna alulle muutoksia.

⁽¹⁷⁾ EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey: Main Results Report, Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 9. joulukuuta 2009.

⁽¹⁸⁾ Cities for local integration policies for migrants on Eurofoundin hallinnoima yli 30 eurooppalaisen kaupungin muodostama verkosto.

8.13 Julkisen vallan on tehtävä oma osuutensa yritysten moninaisuuden hallinnasta ja viime kädessä kannustettava taloudellisesti ja verotuksellisesti yrityksiä, jotka laativat suunnitelmia. Julkisen vallan on tuettava hyvien käytänteiden vaihtoa, koulutusohjelmien kehittämistä ja tiedotuskampanjoiden toteuttamista.

9. Harmaan talouden ja sääntöjen vastaisen maahanmuuton aiheuttamat kotouttamisvaikeudet

9.1 Ilman tarvittavia asiakirjoja maahan tulleiden ja maassa oleskelevien siirtolaisten on toimittava harmaan talouden piirissä ja tehtävä työtä pimeästi. Tämän sektorin painoarvo lisääntyy sellaisten jäsenvaltioiden taloudessa, joissa on eniten sääntöjen vastaisesti maahan tulleita siirtolaisia.

9.2 Monissa tapauksissa tietyt työnantajat käyttävät sääntöjen vastaisesti maahan tulleita siirtolaisia häikäilemättömästi hyväkseen. ETSK on antanut lausunnon⁽¹⁹⁾ ehdotetusta direktiivistä, jossa esitetään langettavaksi rangaistuksia työnantajille, jotka käyttävät sääntöjen vastaisesti maahan tulleita siirtolaisia hyväkseen.

9.3 Ilman tarvittavia asiakirjoja maahan tulleiden kotitaloustyötä tekevien naisten tilanne on erittäin suojaton, ja joissakin tapauksissa he tekevät työtä puoliksi orjamaaisissa olosuhteissa. Joidenkin maiden lainsäädännössä ei kaikilta osin taata kotitaloustyöntekijöiden oikeuksia eikä sosiaalisia oikeuksia. Ongelmat kärjistyvät, kun henkilö oleskelee maassa sääntöjen vastaisesti ja työskentelee harmaan talouden piirissä. Komitea ehdottaa Euroopan komissiolle, että se tekee uusia aloitteita tällaisten naisten työntekijöiden työhön ja ammatteihin liittyvien oikeuksien asianmukaiseksi suojelemiseksi.

9.4 Eräiden jäsenvaltioiden lainsäädännössä on viime vuosina alettu kriminalisoida humanitaarisia järjestöjä, jotka auttavat sääntöjen vastaisesti maassa oleskelevia henkilöitä estääkseen heidän sosiaalisen syrjäytymisensä ja helpottaakseen heidän kotoutumistaan. Komitea huomauttaa, että tällaiset lainsäädännöt ovat ihmisoikeuksien vastaisia ja solidaarisuuden moraalisen periaatteen vastaisia. Euroopan komission ja Wienin viraston on arvioitava tällaisia tilanteita ja tehtävä tarvittavia aloitteita.

9.5 Koska yhteiskuntaan kotoutuminen on vaikeampaa silloin, kun maahanmuuttajat oleskelevat maassa sääntöjen vastaisesti, komitea on ehdottanut, että heidän asemaansa ryhdytään

laillistamaan yksilökohtaisesti ottamalla huomioon heidän juurtumisensa yhteiskuntaan ja työelämään, kuten Eurooppa-neuvosto on sopinut Euroopan maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksen⁽²⁰⁾ yhteydessä. Sopimuksessa henkilöiden asema päätettiin laillistaa jäsenvaltioiden lainsäädännön puitteissa humanitaarisista tai taloudellisista syistä, varsinkin sellaisilla työmarkkinaloikoilla, joilla on runsaasti sääntöjen vastaisesti maassa oleskelevia henkilöitä.

10. Tukholman ohjelmaan sisältyviä aloitteita

10.1 Komissio on ehdottanut, että perustetaan eurooppalainen vuoropuhelufoorumi hallinnoimaan työperäistä maahanmuuttoa. Foorumin toimintaan osallistuisivat työnantaja- ja työntekijäjärjestöt, työvoimatoimistot ja muut asianomaiset tahot.

10.2 ETSK ehdottaa komissiolle, että samaan tapaan kuin Euroopan kotouttamisfoorumi perustettaessa, komissio pyytäisi komiteaa laatimaan vuonna 2010 valmistelevan lausunnon. Näin komitealla olisi tilaisuus tehdä kaikkien asianosaisten tahojen kanssa ehdotuksia siitä, miten tämä eurooppalainen foorumi, jonka kanssa komitea toivoo voivansa tehdä yhteistyötä, tulisi koota.

10.3 Komissio on niin ikään ehdottanut, että EU:lle laaditaan maahanmuuttosäännöstö, jossa vahvistettaisiin laillisille maahanmuuttajille yhdenmukaiset oikeudet samaan tapaan kuin unionin kansalaisille. Samalla kun voimassa olevat säädökset kootaisiin tällä tavoin yhteen, niitä voitaisiin tarvittaessa muuttaa esimerkiksi yksinkertaistamalla säännöksiä tai täydentämällä ja parantamalla niiden soveltamista käytännössä.

10.4 ETSK katsoo, että unionin maahanmuuttolainsäädännön rinnalle tarvitaan oikeuksille yhteiset horisontaaliset puitteet (unionin säännöstö), joilla voitaisiin varmistaa maahanmuuttajien oikeuksien ja vapauksien kunnioittaminen ja suojeleminen Euroopassa riippumatta heidän ammatillisesta ja oikeudellisesta asemastaan. Mikäli neuvostossa käsiteltävänä oleva puitedirektiivi hyväksyttäisiin siten, että se tarjoaisi suojelun korkean tason, se olisi oivallinen oikeusväline suojelemaan maahanmuuttajien oikeuksia.

10.5 Komitea suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen laatia EU:lle maahanmuuttosäännöstö, kunhan kyseessä on säädösehdotus, jolla maahanmuuttajille taataan perusoikeudet ja yhdenmukaiset oikeudet samaan tapaan kuin yhteisön kansalaisille.

Bryssel 17. maaliskuuta 2010

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*

Mario SEPI

⁽¹⁹⁾ EUVL C 204, 9.8.2008.

⁽²⁰⁾ Euroopan unionin neuvosto, 13440/08, 24. syyskuuta 2008.